

SVENSKA

I SIBELIUS FOTSPÅR

*Hitta viktiga platser och
stunder i Jean Sibelius liv*



Tavastehus | Lovisa | Helsingfors | Tusby och Träskända

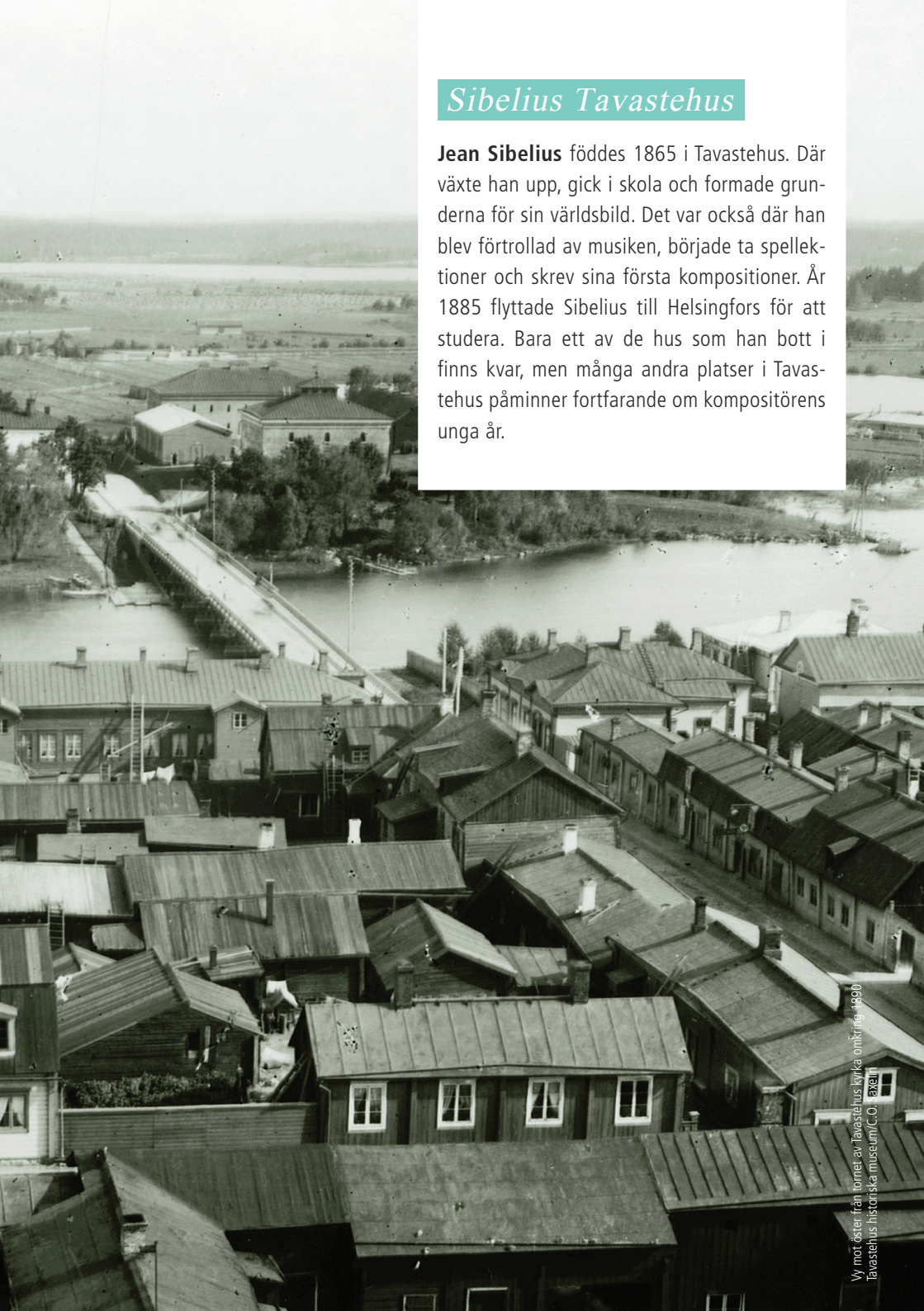
Resrutten I Sibelius fotspår

År 2015 är det 150 år sedan kompositören Jean Sibelius föddes. Jubileumsåret till ära har ett antal viktiga platser och stunder i Sibelius liv formats till en resrutt, längs vilken man kan följa i kompositörens fotspår och så att säga se Finland genom hans ögon.

Rutten I Sibelius fotspår leder till platser där Sibelius bodde, gick i skola, studerade, komponerade, njöt av naturen, musicerade med sina vänner, levde familjeliv, dirigerade uruppföranden av sina verk och roade sig – platser där minnet av Sibelius lever än i dag.

Sibelius Tavastehus

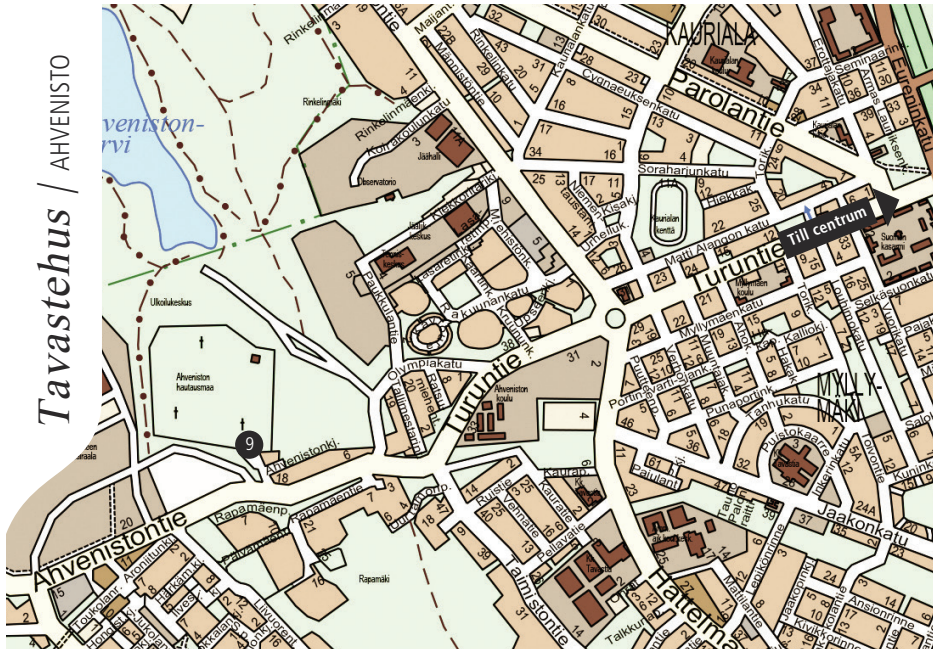
Jean Sibelius föddes 1865 i Tavastehus. Där växte han upp, gick i skola och formade grunderna för sin världsbild. Det var också där han blev förtrollad av musiken, började ta spelktioner och skrev sina första kompositioner. År 1885 flyttade Sibelius till Helsingfors för att studera. Bara ett av de hus som han bott i finns kvar, men många andra platser i Tavastehus påminner fortfarande om kompositörens unga år.



Tavastehus / CENTRUM



Tavastehus / AHVENISTO



Tavastehus / AULANKO





Sibelius födelsehem
Tavastehus historiska museum/Reilika Landén

Centrum

1. Födelsehemmet

Hallituskatu 11

Johan Julius Christian Sibelius föddes 8.12.1865 och hans far var stadsläkare. Familjen bodde på hyra i ett anspråklöst trähus från 1834 på dåvarande Residensgatan. År 1868 dog den musikaliska men slösaktiga fadern plötsligt. Den unga änkan Maria Sibelius blev bankrutt och flyttade med sina små barn Linda och Johan till sin mor, änkeprostinnan Katarina Borg. Lillebror Christian föddes först 1869.

Födelsehemmet har sedan 1965 varit ett museum med rum som inretts i 1860–80-talsanda, där besökarna får höra om Sibelius unga år. Hans musik spelas på museet både som inspelningar och i form av kammarkonserter.

2. Vanajavesi stränder

Familjen Sibelius, änkeprostinnan Borg och hennes ogifta döttrar Julia och Thekla sökte länge efter ett tillräckligt stort hus. Det tidigaste hemmet som Sibelius kom ihåg låg på Bryggerigatan (nuvarande Palokunnankatu 5). Tomten låg vid sjön Vanajavesi, och Janne – som familjen kallade honom – älskade att leka på stranden. Naturvyerna över stränderna i Tavastehus och de blånande åsarna bakom sjön finns kvar, men byggnaderna har förändrats mycket från Sibelius tid.

3. Sibeliusgatan, Sibeliusparken och Sibelius staty

År 1874 hittade familjerna Sibelius och Borg ett hem på Västra Slottsgatan (nuvarande Sibeliuskattukatu 15), där Janne bodde under sina skolår. Hans liv fylldes av musik, piano- och violinspel. Linda, Janne och Christian musicerade också tillsammans och med sina vänner. Sibelius första kompositioner skapades här. Efter att han flyttade till Helsingfors besökte Sibelius ofta sitt kära hem, ända tills hans mormor dog 1892.

Sibelius 90-årsdag till ära 1955 uppkallades hans tidigare hemgata efter honom. Efter kompositörens död 1957 inleddes ett statyprojekt, som Sibelius hade protesterat mot medan han ännu levde. Vinnaren av skulptörtävlingen, Kain Tappers bronsstaty *Kasvumiljöössä*, avtäcktes 8.12.1964 i den gamla parken Tähtipuisto, som döpts om till Sibeliuskennuisto. Där lär stadsborna i tiderna ha gått och lyssnat på musik som flödade ut ur Sibelius hus. Trähuset på Sibeliuskattukatu 15 revs 1982.

4. Tidigare Tavastehus normallyceum *Sibeliuskattukatu 19*

År 1876 kom Sibelius in i Tavastehus finskspråkiga normallyceum, och där avlade han studentexamen 1885. Normallyceet, som var grundat 1873, verkade i trånga lokaler i en så kallad stenskola som byggts till ett skolhus 1846. I skolan lärde sig Janne förutom sitt modersmål svenska även finska. Han läste bland annat *Kalevala*, som senare blev en vik-

tig inspirationskälla för honom. Han deltog ivrigt i de musikaliska skolpojknarnas orkester- och kvartettverksamhet, och han brukade spela på skolans fester. Musiken vann ofta över Jannes läxor, vilket ledde till att han fick gå om femte klass.

Det gamla skolhuset har senare fungerat som postkontor och annat kontor. Den nya lyceumbyggnaden på Linnankatu 12–16 stod klar 1888. Där finns en minnesplakett om Sibelius, och i festsalen hänger hans porträtt.

5. Palanderska huset

Linnankatu 16

Sibelius Tavastehus var en småstad som präglades av envänningstråhus i empirestil. Atmosfären var borgerlig, eftersom det bodde en hel del ståndspersoner och tjänstemän i den gamla förvaltnings-, garnisons- och skolstaden. År 1862 öppnade järnvägen. Den livade upp staden, förde med sig industri och nya invånare och förmedlade kulturella impulser från världen. Även musikerna började inkludera Tavastehus i sina turnéer.

Hemmuseet Palanderska huset ger en bild av borgarlivet under Sibelius tid, och i området kring museet finns en bit av trästaden från denna tid bevarad. Huset har fått sitt namn efter Sibelius lärare, lektor Edvard Palander, som bodde där med sin familj 1884–1904. Lektorn brukade ordna konserter hemma hos sig, och även Janne torde ha uppträtt där med sin violin.

6. Kyrkan

Sibelius mor och mormor var djupt religiösa och besökte flitigt kyrkan. Tavastehus rundkyrka har byggts 1792–1798 med Pantheon i Rom som modell. Ännu i Jannes barndom stod altaret mitt i den runda kyrksalen. Kyrkans unika, antikinflyerade arkitektur gjorde ett djupt intryck på pojken, som var intresserad av historia. I Sibelius musik kan man höra ekot av psalmer som sjungits i kyrkan.

Tavastehus kyrka utvidgades till en korskyrka 1892, och dess nuvarande interiör är från 1960-talet.

Lite längre bort

7. Karlberg

Redan på 1840-talet gjorde Tavastehusborna utflykter till skogiga Karlberg för att beundra sjölandskapet från berget. Den unga Sibelius älskade naturen. Han brukade jaga och vandra i Karlberg, som senare gjordes om till en parkskog med både herrgård och hotell. Han berättade senare att han hade haft dessa landskap i tankarna när han skrev *Finlandia*.

8. Gamla begravningsplatsen

Kompositörens far Christian Sibelius (1821–68) blev 1859 militär- och stadsläkare i Tavastehus, där han också gifte sig 1862. Hans grav finns på Gam-



Gatan Linnankatu, tidigt 1900-tal.
Tavastehus historiska museum



Aulanho
Keittämieskeskus Oy Häme/Jorma Jämsén

la begravningsplatsen, som togs ur bruk 1873 och numera är en park.

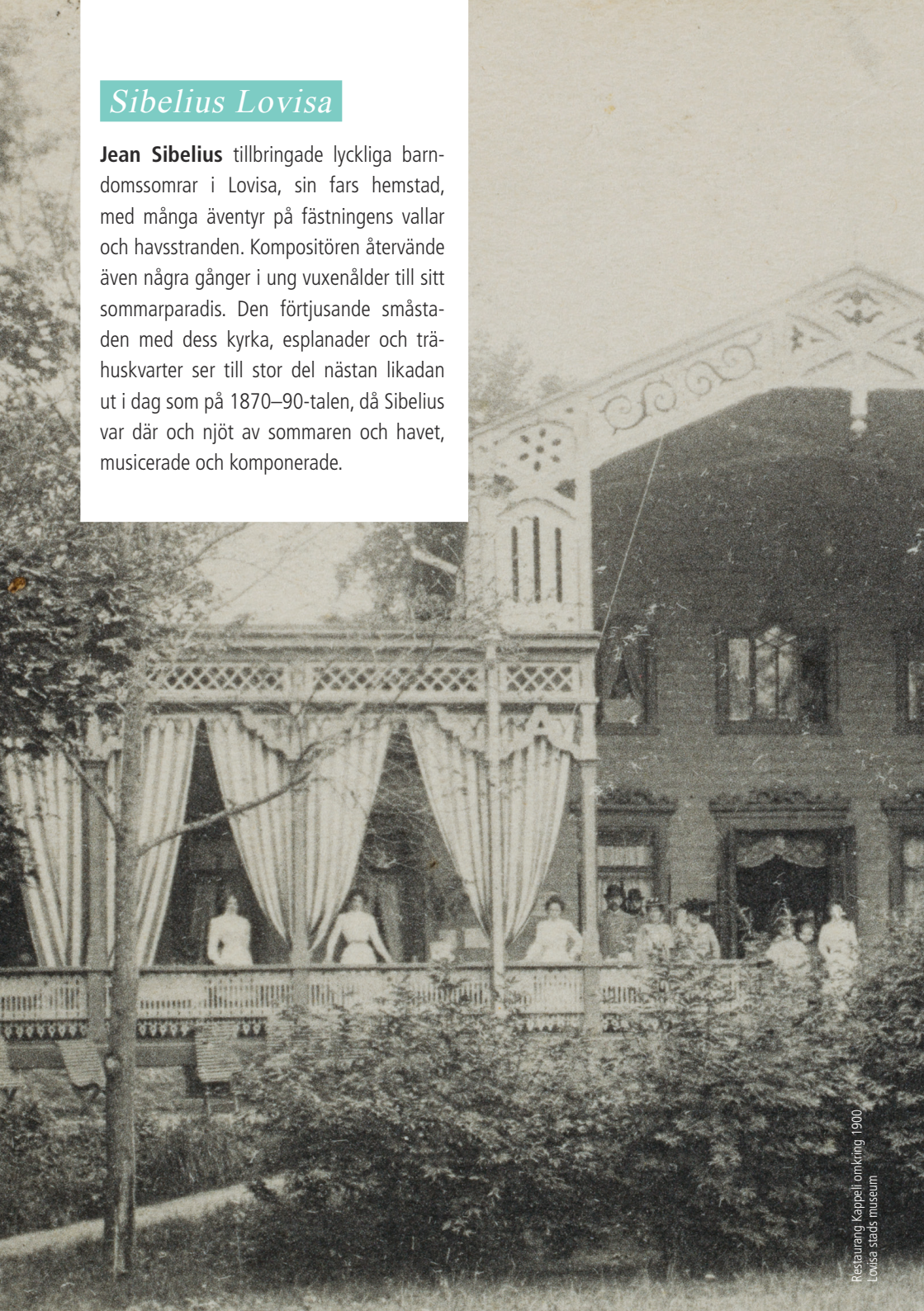
9. Ahvenisto begravningsplats

I familjen Borgs släktgrav i kvarter 28 vilar så gott som hela Sibelius barndomsfamilj: mormor Katariina, modern Maria, syster Linda, morbror Axel samt mostrarna Julia och Thekla.

På Ahvenisto begravningsplats vilar även militärkapellmästaren Gustaf Levander, som lärde den unga Sibelius spela violin.

Sibelius Lovisa

Jean Sibelius tillbringade lyckliga barn-
domssomrar i Lovisa, sin fars hemstad,
med många äventyr på fästningens vallar
och havsstranden. Kompositören återvände
även några gånger i ung vuxenålder till sitt
sommarparadis. Den förtjusande småsta-
den med dess kyrka, esplanader och trä-
huskvarter ser till stor del nästan likadan
ut i dag som på 1870–90-talen, då Sibelius
var där och njöt av sommaren och havet,
musicerade och komponerade.



Lovisa



LOVISA
LOVISA

Lavasilta
Skeppbron



Sibeliushuset
Lovisa stad/peak, press

Centrum

1. Sibeliushuset

Sibeliugatan 10

Sibelius farfar var köpman och köpte ett hus på Västra Tullgatan 1817. I kompositörens barndom bodde hans farmor Katarina Sibelius och faster Evelina Sibelius i huset, och Janne och hans syskon, som hade växt upp utan far, höll tätt kontakt med dem. Barnen tillbringade ofta somrarna i Lovisa fram till 1879, då farmodern dog.

Sommaren 1885 återvände Janne som pinfärsk student till Lovisa, och då hittade han i huset franska visitkort som hade tillhört hans framlidne farbror och namne, handelskapten Johan Sibelius. Det var då han valde sitt konstnärsnamn Jean Sibelius. Faster Evelina uppmuntrade av hela sitt hjärta den unge kompositören, som skrev kamarmusik och mindre stycken som gåvor i Lovisa. En kvartett skrev han också för grannarna Sucksdorff, som han gärna musicerade med. Hösten 1891 sökte sig Sibelius till lugnet i Lovisa för att komponera sitt genombrottsverk *Kullervo*, och samtidigt tjänade han en slant på att ge violinlektioner i huset.

Huset såldes efter att Evelina Sibelius dog 1893. Det har genomgått många ombyggnader och används nuförtiden av musikinstitutet. Gatan, som ser nästan likadan ut i dag som den gjorde på 1800-talet, tillägnades Sibelius 1945.

2. Sibeliusstatyn och Sibeliusparken

I början av 1960-talet spreds en trend att sätta upp minnesmärken över Sibelius runtom i Finland. I Lovisa var det Östra Nylands Sång- och Musikförbund som började samla in pengar för en staty. För detta syfte anvisade staden en plats nära kyrkan, där Janne ofta lekte som barn. Som bildhuggare valde man Matti Haupt, barnbarn till valthornsspelaren Christian Haupt. Den senare ledde en bleckblåsarseptett i Lovisa, var en ungdomsvän till Sibelius och uruppförde några av hans verk för blåsinstrument. Statyn avtäcktes i Sibeliusparken 1964.

3. Det tidigare Societetshuset

Drottninggatan 24

Societetshuset byggdes 1863 för att tjäna som centrum för nöjes- och societetslivet i Lovisa. Scenen i festsalen bjöd på många typer av föreställningar, och även Sibelius gav ett par konserter där. Han trivdes också i husets restaurang.

Byggnaden fick sin nuvarande fasad 1907. År 1998 restaurerades detta Finlands äldsta bevarade societetshus i trä och byggdes om till ett bibliotek, där man kan se den fina festsalen så som den såg ut under Sibelius tid.



4. Kapellparken och Kapellet

Drottninggatan 19

Under den senare hälften av 1800-talet utvecklades Lovisa till en livlig badort med ett blomstrandens nöjesliv på somrarna. Badinrättningen omgavs av en park, där människorna kunde promenera och njuta av musik från paviljongen. Syskonen Sibelius deltog aktivt i badortslivet i slutet av 1880-talet: de umgicks, dansade och musicerade med de unga badortsbesökarna. Syskontrion brukade också uppträda på badinrättningens fester. Janne spelade violin, Linda piano och Christian cello. För denna ensemble skrev Sibelius den glada *Lovisa-trion*. Vid badinrättningens 25-årsjubileum 1891 framförde en hornorkester ett preludium som Sibelius hade komponerat för detta evenemang.

Badinrättningen brann ner 1935, men parken finns fortfarande kvar. Där kan man komma in i badortstidens stämning i Kapellet, en gammal restaurang som öppnades 2013 efter att ha återfått det utseende som Sibelius skulle känna igen.

5. Lovisa stads museum

Parkgatan 2

Museet ligger i Kommendanthuset från 1755, som hör till de ståtligaste delarna av Lovisa landfästning. Museet har tillägnat Sibelius en liten utställning

med föremål och fotografier som tillhört kompositörens släktingar och vänner.

Lite längre bort

6. Kvarnåsen och Kuckustenen

Invid Lovisa reser sig en ås, där det i tiderna har funnits många väderkvarnar – därav namnet Kvarnåsen. Badortsbesökarna, inklusive syskonen Sibelius, brukade vandra upp på den kala åsen för att beundra vyerna från en utsiktspaviljong av trä, som låg ungefär på den plats där det i dag står en väderkvarn sedan 1926.

I slutet av 1800-talet började man plantera skog på åsen, och 1906 byggdes ett nytt utsiktstorn, Kuckustenen, på åsens södra spets. Från detta nyligen renoverade jugendtorn öppnar sig en fin havsutsikt över Lovisaviken. Naturen var en stark inspirationskälla för Sibelius. Han brukade vandra i skogarna och på stränderna med sin violin och klä vad han såg i toner. Under seglatser utanför Lovisa brukade han sitta i fören och spela för havet.

7. Gamla begravningsplatsen

Begravningsplatsen togs i bruk på 1750-talet. Ungefär vid mitten av stenvallen som vetter mot Kvarnåsen finns Sibelius släktgrav, där bland annat kompositörens farföräldrar och faster Evelina vilar. Efter att ha besökt Lovisa och sina ungdomsminnen och även begravningsplatsen bekostade Jean Sibelius hösten 1927 en gravsten för sina släktingar. Det hade han råd med, eftersom han äntligen hade fått alla sina stora skulder betalda. Även detta vittnar om att han fortfarande flera decennier senare bar ett varmt minne av Lovisa.

Sibelius Helsingfors

År 1885 flyttade Jean Sibelius från sin födelse- och skolstad Tavastehus till Helsingfors för att studera. Det var i huvudstaden som han upplevde sina största konstnärliga framgångar, grundade sin familj och njöt av livets glädjeämnen – även efter det att han år 1904 flyttade till Ainola i Träskända. Trots att staden har förändrats en hel del kan man fortfarande förnimma stämningen från Sibelius tid. Endast två av kompositörens många bostadshus finns kvar i dag, men hans minne finns bevarat på många andra platser.







Centrum

1. Universitetets huvudbyggnad

Sibelius inledde sina studier 1885 vid både Helsingfors universitet och musikinstitutet. Juridikstudierna hamnade snart i skuggan av musiken, men universitetets solennitetssal, stadens dåvarande huvudkonsertsal, blev viktig för Sibelius. Han dirigerade nästan alla uruppföranden av sina stora orkesterverk där. I salen finns Albert Edelfelts väggmålning *Åbo Akademis invigning år 1640* (1905). Sibelius stod modell för mannen i den ljusa kåpan som syns på mittpanelen. Festsalen skadades svårt i bombningen 1944. Den reparerades, och den ursprungliga arkitekturen från 1832 förändrades. Akustiken led och salen blev opopulär som konsertlokal.

2. Nationalbiblioteket

Den största kända samlingen av Sibelius musikhandskrifter finns i Nationalbiblioteket. Där pågår sedan 1996 ett projekt för utgivningen av Sibelius samlade verk som mycket noggrant utgår från originalkällor.

3. Domkyrkan

Sibelius dog 20.9.1957. Begravningen hölls 30.9. i Storkyrkan (sedan 1959 Helsingfors domkyrka). Kistan bars in dagen innan, och på kvällen kom 17 000 människor för att ta farväl av stormannen. Studenterna stod hedersvakt hela natten. På be-



gravningen brann sju ljus på altaret, ett för varje symfoni. Kransnedläggningen tog två timmar. Efter välsignelsen lade Aino Sibelius och president Urho Kekkonen ned sina kransar. Kistan bars ut i bilen av musiker för den sista 40 km långa färden mot Träskända. Det fanns en spaljé av människor längs vägen ända fram. Sibelius begravdes i den skogiga trädgården i Ainola.

4. Arpeanum *Snellmansgatan 3*

Under sina studieår spelade Sibelius violin bland annat i Akademiska orkestern, som övade i universitetets musikal i detta hus. På den tiden hyste byggnaden också universitetets kemiska laboratorium.

5. Ständerhuset

Frimurarrörelsen återupplivades i Finland 18.8.1922, då även Sibelius blev medlem i ordenssällskapet. Senare komponerade han ritualmusik och sånger som frimurarna i Finland och USA använder än i denna dag.

6. Stadshuset

Societetshuset, som byggdes 1833, var ett hotell med restaurang och en festsal för ståndspersoner. Vid sekelskiftet 1800–1900 höll Helsingfors filharmoniska sälls kaps orkester populärkonserter i salen. Sibelius satt ofta i publiken och en del av hans verk framfördes också där. Första versionen av *Karelia*-serien uruppfördes 1893 på en välgörenhetsfest i Societetshusets sal.

År 1913 köpte Helsingfors stad Societetshuset, varefter det har tjänat som stadshus. Byggnadens interiör moderniserades rejält i slutet av 1960-talet, men festsalen bevarades. Det ordnas fortfarande konserter där ibland.

7. Läkarnas hus

Fabiänsgratan 17

En grupp läkare lät 1901 bygga ett ståtligt ungdomshus i hörnet av Kaserntorget. Här bodde och verkade doktor Wilhelm Zilliacus, som fungerade som Sibelius läkare 1908–19. Zilliacus var en hängiven motståndare till det ryska förtrycket och uppbackare av jägarrörelsen. År 1917 bad han Sibelius tonsätta texten till *Jägarmarschen*, som jägarbataljonen skrivit under sitt träningsläger i Libau i Lettland och smugglat in till Finland. Sibelius levererade snabbt i all hemlighet sin marsch till Zilliacus, och den blev en stark, om än kontroversiell, nationell symbol.

8. Svenska normallyceum

Unionsgatan 2

I skolbyggnaden från 1880 ordnade Helsingfors musikinstitut elevkonserter i festsalen, där Sibelius väckte uppmärksamhet som violinist redan på vårterminen 1886. På dessa konserter urupfördes också hans tidiga kompositioner, bl.a. en stråkkvartett i a-moll som framfördes vid hans utexaminering i maj 1889 och som blev en stor succé.

9. Esplanaden

Esplanaden var vid sekelskiftet 1800–1900 ett nöjescentrum i Helsingfors där också den unge Sibelius trivdes. Några av hans favoritcaféer och -restauranger finns fortfarande kvar, men han skulle knappast känna igen dem i dag. I Operakällaren, som öppnades 1866 i gaveln av Nya teatern (nuvarande Svenska teatern), finns nu en bar och en nattklubb. König, grundat 1892 på Mikaelsgatan 4, är ett diskotek och en karaokebar.

Vid Esplanaden fanns också banker, som Sibelius i egenskap av växelryttare ofta besökte. Bland dessa kan nämnas Wasa Bank på Södra Esplanaden 12, gamla Föreningsbanken på Alexandersgatan 36b samt de imponerande bank-salarna i jugendstil, Norra Esplanaden 15 och 9, som i dag fungerar som caféer.

10. Kapellet

Café-restaurang Kapellet från 1867 hör till Esplanadens landmärken. År 1891 fick restaurangen ungefär sitt nuvarande utseende. Den var mycket populär bland konstnärerna i Helsingfors, däribland finsmakaren Sibelius. Kring sekelskiftet 1800–1900 besökte han den flitigt, ibland tillsammans med sina konstnärskamrater, andra gånger för att äta och dricka riktigt gott eller avnjuta några glas sherry och en cigarr.

11. Kämp

Norra Esplanaden 29

Kämp, Helsingfors lyxigaste hotell och restaurang, blev snabbt bekant för Sibelius efter att det öppnades år 1887. Redan i slutet av 1880-talet tillbringade han många muntra kvällar där vid pianot med "leskoviterna". Namnet på denna musikaliska vänkrets kom från musikinstitutets pianolärare Ferruccio Busonis hund Lesko. Åren 1892–94 samlades främst Sibelius, bildkonstnär Akseli Gallén-Kallala och dirigent Robert Kajanus på Kämp och höll s.k. Symposium-sessioner. Dessa sessioner av heta konstdebatter och imbelupet firande har fått ett sa-goomspunnet rykte. Senare kalasade och övernattade Sibelius ofta på Kämp ända fram till 1930-talet.

Kämp förföll och revs slutligen 1967, men en del av fasaden kopierades för att ge det bankhus som restes på samma plats 1969 en an-siktslyftning. År 1999 byggdes det om till ett hotell med en pompös inredning som inte motsvarar den ursprungliga.

12. Lundqvists affärspalats

Alexandersgatan 13

År 1902 bildade en grupp unga finlandssvenska radikala kulturintellektuella en krets som samlades för diskussionskvällar på tidningen Euterpes redaktion i affärspalatset. Även Sibelius deltog i dessa långa, våta samkväm, och de var en bidragande orsak till att han flyttade till den lugna landsbygden i Tusby 1904.

13. Svenska Teatern

Huset, som färdigställdes 1866, kom att bli centrum för svenskspråkig teater i Helsingfors. Där urupfördes 1898 Sibelius första teatermusik *Kristian II*, som han komponerade till sin vän Adolf Pauls pjäs. Det



var också Sibelius första orkesterverk som publicerades. År 1899 hölls en patriotisk fest på Svenska teatern där man föreläste tablåer till musik av Sibelius. Delen *Finland vaknar*, en protest mot det ryska förtrycket, trollband åhörarna, och Sibelius gjorde senare om den till tondikten *Finlandia*. Alla dekorationer togs bort från teaterns fasader 1935, men salen och foajén skulle Sibelius känna igen än i denna dag.

14. Hotell Klaus K

Bulevarden 2–Skillnadsgatan 4

I hörnet av Bulevarden fanns på 1880-talet ett trähus och vid Skillnadsgatan stod Paerschka tegelhuset, som användes av Tyska fruntimmersskolan. Helsingfors musikinstitut, som grundades 1882, hyrde i början lokaler av skolan. Här studerade Sibelius 1885–89. Musikinstitutet ordnade examina och små konserter i en sal i Paerschka skolhuset, där Sibelius ofta spelade och också framförde sina tidiga kompositioner.

I hörnet uppfördes 1913 ett ungdomshus, som 1920 sammanslogs med Paerschka huset. Därmed uppstod järnhandeln Rake. År 1938 öppnades ett hotell, och på 1970-talet satte järnhandeln lapp på luckan. Salen i Paerschka huset restaurerades på 1980-talet och fick då namnet Rake-salen.

15. Gamla studenthuset

Studenthuset uppfördes 1870 och blev en högborg för studentfester samt organisations- och kul-

turverksamhet. I huset byggdes en musiksäl som skulle tjäna som övningslokal för studentkörerna. I festsalen hölls konserter som Sibelius gärna gick på. År 1889 uppträdde han där som violinsolist i Akademiska orkestern. Trots att konserten prisades gav Sibelius därefter upp sin ungdomsdröm om att bli en violinvirtuos. Från 1890-talet ekade Sibelius manskörssånger i musiksalen.

Festsalen skadades i en eldsvåda 1978 men återställdes i ursprungligt skick. Körsången tystnade i musiksalen 2013 efter att studentkåren konstaterat att den stör restaurangverksamheten i huset.

16. Fennia

Mikaelsgatan 17

Grand Hotel Fennia, som öppnade år 1898, tjänade ofta som logi för Sibelius i Helsingfors, ibland till och med i veckotal för att han skulle få komponera i fred. Sibelius 70-årsjubileumsmiddag på Fennia 8.12.1935 ackompanjerades av en föreställning av hans andra symfoni som sändes i radio från New York.

17. Finlands Nationalteater

År 1872 startade den regelbundna finskspråkiga teaterverksamheten i Helsingfors. Det länge efterlängtrade nya teaterhuset, Nationalteatern, stod klart 1902. Invigningen blev en enda stor finsknationell fest, till vilken Sibelius komponerade *Eldens ursprung* med ord från Kalevala. Det mest beröm-

da av alla hans verk som uruppfördes här är *Valse triste*, vars första version Sibelius skrev 1903 till sin svåger Arvid Järnefelts skådespel *Döden*.

18. Kajsaniemigatan 1

Sibelius försökte i början av 1930-talet koncentrera sig på att komponera sin åttonde symfoni i Berlin och i Helsingfors, där han bodde långa perioder på hotell Karelia, som verkade i detta hus. Kompositören blev dock allt mer självkritisk, och den växande ångesten gjorde att verket aldrig blev färdigt.

19. Kalevagatan 45

Den blivande dirigenten Armas Järnefelt presenterade sin syster Aino Järnefelt (1871–1969) för sin studiekamrat Sibelius år 1888, och det var kärlek vid första ögonkastet. Sibelius besökte ofta familjen Järnefelt, blev vän med Ainos bröder och anammade familjens passionerat finsksinnade tankevärld.

Jean och Aino Sibelius gifte sig 10.6.1892. På hösten skaffade det unga paret en hyresbostad i ett hus vars adress på den tiden var Vladimirsgatan 45. Det var i detta hem som paret förstfödda Eva såg dagens ljus, och här föddes också den första versionen av *En saga* och körsången *Båttfärden*. Våren 1893 flyttade familjen bort.

20. Sibelius-Akademien

Norra Järnvägsgatan 9

Helsingfors musikinstitut, Sibelius lärosäte, omvandlades 1924 till ett konservatorium som koncentrerade sig på yrkesinriktad musikutbildning. År 1931 stod ett eget hus klart, vilket löste den decennielånga bristen på lokaler. Läroanstalten

fick år 1938 med kompositörens tillstånd namnet Sibelius-Akademien.

Sibelius uppträdde sista gången som orkesterdirigent 1.1.1939 i konsertsalen i detta hus. Radioorkestrern spelade under hans ledning *Andante festivo* i direkt sändning till ära av världsutställningen i New York. Övningen inför denna föreställning är den enda inspelningen av Sibelius dirigeringskonst.

21. Musikhuset

Den äldsta av orkestrarna i Musikhuset från 2011 är Helsingfors stadsorkester, som grundades 1882. Den har uruppfört de flesta av Sibelius främsta verk under kompositörens ledning. Även Sibelius-Akademien verkar i huset.

Tölö

22. Sibelius minnesek

Vid Helsingfors stadsträdgård växer ekar som planterats till minne av märkesmän. Helsingfors-Samfundet och Helsingfors maskörer planterade eken 1941 för att hedra Sibelius, som precis hade flyttat till staden.

23. Sporthallen

På 1930-talet var Sibelius på höjden av sin popularitet i Norden, Storbritannien och USA. Hans 70-årsjubileumsfest följdes av internationella medier, och den gamla kompositören överöstes av hedersbetygelser. På hans födelsedag 8.12.1935 hölls en jubileumskoncert i den nya Mässhallen (södra delen av nuvarande Sporthallen). Sibelius njöt av upp-





Sibeliusmonumentet
Materialbanken Visit Helsinki/Paul Williams

märksamheten men drog sig efteråt tillbaka från offentligheten på grund av att han skämdes över sina darrande händer.

24. Sibeliusgatan 11

År 1939 hyrde paret Sibelius en vinterbostad på över 200 m² på Kammiogatan 11 A. På grund av vinterkriget stannade de inte länge där, men från hösten 1940 till sommaren 1941 bodde de i Tölö. Aino trivdes utmärkt, Jean Sibelius inte lika bra. Då fortsättningskriget bröt ut drog de sig tillbaka till Ainola, och 1942 såldes stadsbostaden.

25. Sibeliusparken och Sibeliusgatan

Sibelius popularitet i hemlandet kunde redan i ett tidigt skede nästan liknas vid dyrkan. Den långlivade kompositören fick för varje år allt mer högrävande uppvaktningar på sin födelsedag. År 1945, då mästarern fyllde 80 år, döpte Helsingfors stad om Hummelviksparken till Sibeliusparken. Kammiogatan, som ledde till parken och som under en kort tid var kompositörens hemgata, fick namnet Sibeliusgatan år 1965 till ära av hans 100-årsjubileum.

26. Sibeliusmonumentet

Sibeliusparken

Sibeliussällskapet utlyste en skulpturtävling, som bildhuggaren Eila Hiltunen vann 1962 med sitt bidrag *Passio Musicae*. Stålskulpturens abstrakta formspråk väckte stor uppståndelse, varför man beslöt att foga ett porträtt av kompositören till den. Monumentet, som avtäcktes 1967, blev snabbt en av Helsingfors främsta sevärdheter.

Lite längre bort

27. Brunnsparcken

Under 1885–1895, då Sibelius var studerande och ung pappa, hyrde han ofta en lägenhet i Brunnsparcken. Den mest originella bostaden var Brunnsparckens badinrättning, som låg i ändan av Stora Parkvägen. Där lade Sibelius sista handen vid sitt genombrottsverk *Kullervo* våren 1892. Sibelius bostadshus finns inte kvar i dag, men nog parken, havsutsikten och några av villorna längs Östra Parkvägen och Kalliolinnavägen.

28. Berghälls kyrka

Sibelius mest spelade verk, en koral för sju klockor, har klingat varje dag kl. 12 och 18 i mer än hundra år från tornet av denna jugendkyrka från 1912.

29. Lappvikens mentalsjukhus

Under inbördeskriget på vårvintern 1918 förde några vänner familjen Sibelius i säkerhet från Ainola till Helsingfors. Kompositörens bror Christian var överläkare på Lappvikens sjukhus, och familjen bodde i hans trånga tjänstebostad ända till våren. Där skapades kantaten *Det egna landet*. Parken till det tidigare mentalsjukhuset, som byggdes 1841, är öppen för allmänheten.

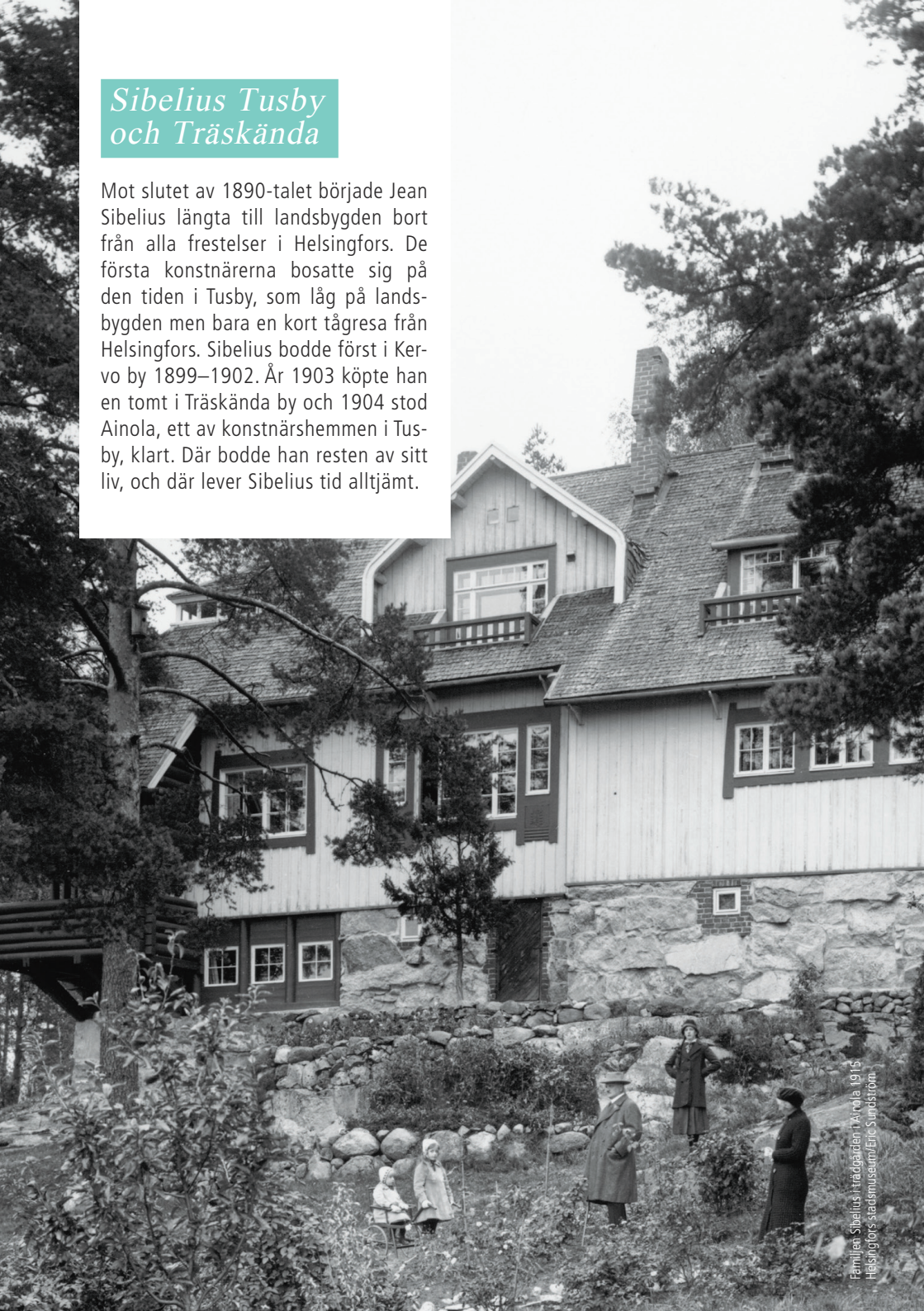
30. Sibelius-lukio

Elisabetsgatan 13

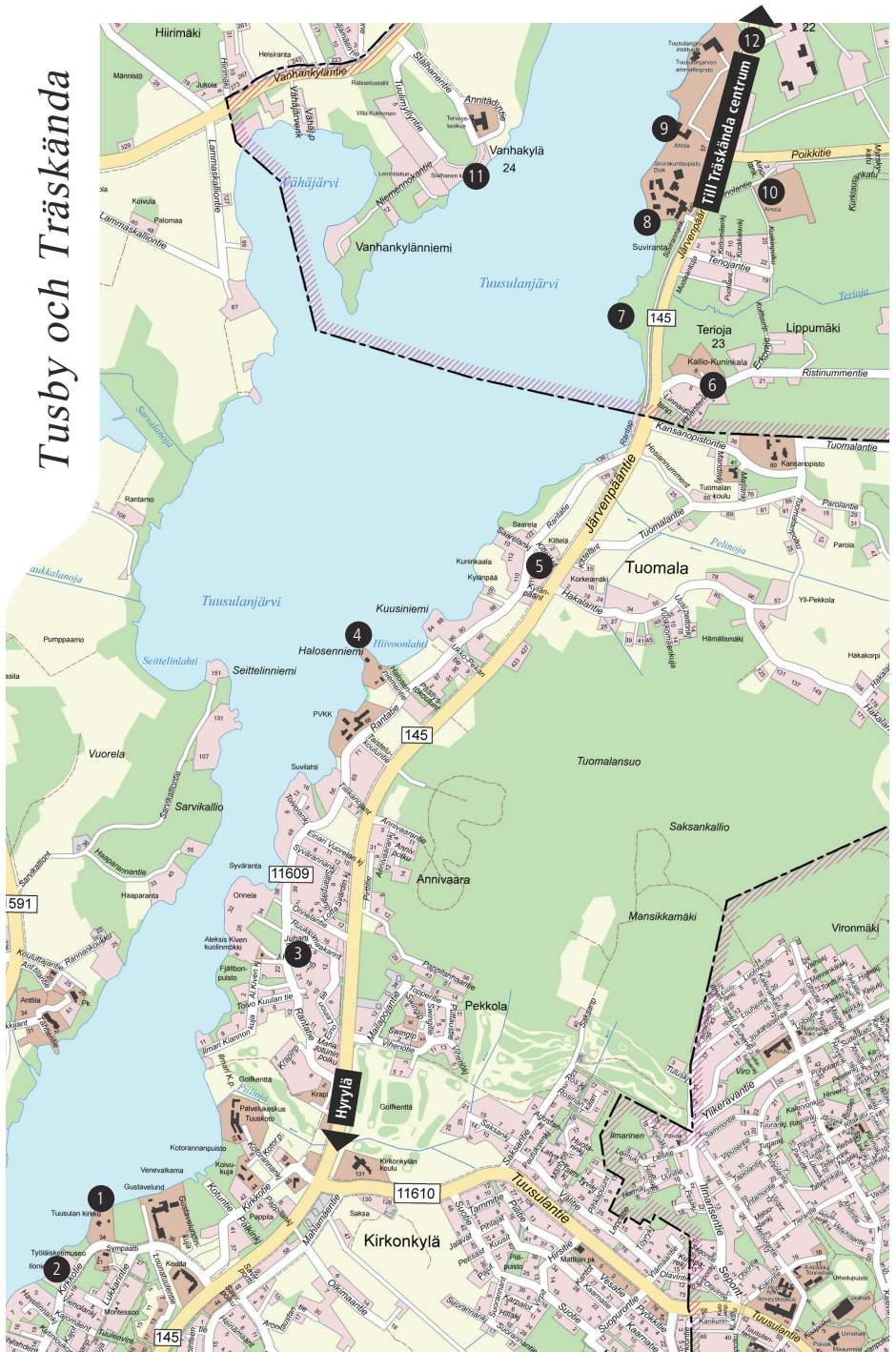
Finlands första musikgymnasium fick 1982 med kompositörens arvingers samtycke namnet Sibelius-lukio. Det är i dag en erkänd läroinrättning som specialiserat sig på musik och dans.

Sibelius Tusby och Träskända

Mot slutet av 1890-talet började Jean Sibelius längta till landsbygden bort från alla frestelser i Helsingfors. De första konstnärerna bosatte sig på den tiden i Tusby, som låg på landsbygden men bara en kort tågresa från Helsingfors. Sibelius bodde först i Kervo by 1899–1902. År 1903 köpte han en tomt i Träskända by och 1904 stod Ainola, ett av konstnärshemmen i Tusby, klart. Där bodde han resten av sitt liv, och där lever Sibelius tid allttjämt.



Tusby och Träskända



1. Tusby kyrka

Korskyrkan i Tusby, byggd 1734, fick sitt nuvarande utseende 1903. Även kyrksalen skulle se bekant ut för Sibelius. Tusby kyrka var i flera decennier familjen Sibelius hemkyrka, som de dock besökte rätt sällan. År 1914 åkte familjen släde till julkyrkan, och stämningen där gjorde ett djupt intryck på kompositören.

I Tusby kyrkpark finns bland annat nationalskalden Aleksis Kivis och bildkonstnären Pekka Halonens gravar. Det sägs att också Sibelius valde ut en gravplats där. Den förblev dock oanvänd, eftersom Jean och Aino Sibelius slutligen önskade att få sin sista viloplats i Ainolas trädgård.

2. Iloniemi

Sakari Soinne (1861–1942) var kantor i Tusby i 55 år, ända fram till sin död. Han extraknäckade som orgelreparatör och pianostämmare, och blev därmed bekant med Sibelius redan då kompositören bodde i Kervo. Soinne hade absolut gehör och fick därför stämma pianona i Ainola och de övriga konstnärshemmen. Kantorsgården, Soignes tjänstebostad, låg mitt emot kyrkan bakom den gamla folkskolan. År 1918 köpte familjen Soinne en villa strax intill kyrkan, Iloniemi. Den är i dag ett privathem.

3. Erkkola

Poeten Juhana Heikki Erkkko (1849–1906) tolkade det finska nationella uppvaknandet som känsliga naturdikter. Vissa av dem är populära sånger än i denna dag. Sibelius tonsatte på 1890-talet Erkkos dikter *Arbetarmarsch* och *Morgondimma*, men operan *Båtens skapelse*, till vilken han hade tänkt sig ett libretto av Erkkko, blev aldrig av. Erkkko, som hade långtat efter äktenskapslycka och hemfrid hela sitt liv, lät 1902 bygga ett eget hus i Tusby, Erkkola. Där levde han sina sista år i ensamhet. Ateljéhemmet Erkkola öppnades för allmänheten 2007.

4. Halosenniemi

Bildkonstnär Pekka Halonen (1865–1933) lät 1902 bygga Halosenniemi vid stranden av Tusby träsk på en plats där sjölandskapet är som vackrast. I denna stora ateljé brukade Tusby konstnärskoloni samlas, umgås, festa och musicera. Pekka Halonen spelade kantele, och han lyssnade gärna på musik medan han målade. Hans hustru Maija var en skicklig pianist, som bl.a. undervisade Sibelius döttrar i pianos-

pel. Hon brukade spela fyrhändigt med Aino Sibelius. De delade också en passion för trädgårdsskötsel.

Halosenniemi, som är omgivet av ett naturskyddsområde, är ett museum sedan 1949. Här kan museibesökarna studera en konstnärfamiljs liv och växlande konstutställningar. Halosenniemi är öppet året runt.

5. Kylänpää gård och Thomasby

Sommaren 1904 var Ainola-bygget i full gång. För att kunna övervaka bygget bodde familjen Sibelius den sommaren på ståtliga Kylänpää gård i södra ändan av Thomasby.

6. Kallio-Kuninkala

Kallio-Kuninkala gård ägdes från 1899 av bergsrådet K. A. Paloheimo, vars släkt på många sätt har påverkat finans- och kulturlivet i Finland. Familjen Paloheimo umgicks aktivt med Tusby-konstnärerna, och såväl Sibelius, Järnefelt som Halonen fick en svärson från den familjen.

Kallio-Kuninkalas vackra huvudbyggnad är från 1920-talet. Närmare sjön ligger Ala-Kuninkala, som i tiderna tjänade som Eva Sibelius och hennes makes Arvi Paloheimos sommarvilla. Nuförtiden fungerar Kallio-Kuninkala som ett kurscenter för Sibelius-Akademien. Den gamla ladugården rymmer i dag en konsertsal och en studio.

7. Puotinnokka

Tusby konstnärsfamiljers ungdomar trivdes tillsammans. De gjorde många utflykter till Puotinnokka, en udde som hörde till Kallio-Kuninkalas marker. På 1910–20-talen firades många oförglömliga middagsfester där.

8. Suviranta

Aino Sibelius bror, konstnären Eero Järnefelt (1863–1937) lät bygga sitt ateljéhem Suviranta 1901 vid stranden av Tusby träsk. Detta påverkade paret Sibelius flyttplaner, eftersom Aino gärna bodde granne med broderns familj i och med att Jean Sibelius ofta var borta på långa utlandsresor. Familjerna stod varandra nära och kusinskan växte upp tillsammans. Sibelius döttrar brukade öva sina pianoläxor i Suviranta, eftersom det måste vara tyst hemma i Ainola medan fadern komponerade. Suviranta ägs fortfarande av släkten och är ett privat hem.



9. Ahola

År 1897 bosatte sig författaren Juhani Aho (1861–1921) och hans maka, konstnären Venny Soldan-Brofeldt (1863–1945), i en villa som de hyrde av Träskända gård. Villan började kallas Ahola. Det populära konstnärsparet blev början till en hel konstnärskoloni i Tusby. Paret Ahos okonventionella livsstil förbryllade många, men konstnärsfamiljerna trivdes bra i deras sällskap. Även Jean Sibelius kom överens med Juhani Aho, trots att Aho i sina unga år förgäves hade friat till Aino och gjort Sibelius arg. Familjen Aho flyttade från Tusby redan 1911. Ahola öppnades som museum 1997.

10. Ainola

Sibelius valde att bygga sitt hus i en skogig sluttning med öppen utsikt över ett fält och litet längre bort vackra Tusby träsk. Ainola ritades av arkitekten Lars Sonck och stod klart 1904. Stockvillan fick sitt nuvarande utseende 1911, då ytterväggarna brädfodrades och flera rum byggdes på övre våningen. Samtidigt byggdes de nödvändiga ekonomibyggnaderna: bastu, stall och lider, samt trädgården, som Aino Sibelius älskade och skötte med skicklig hand. Inredningen i Ainola är en personlig helhet av föremål som paret Sibelius ärvt, fått som gåva och skaffat. Verken av deras konstnärsvänner bildar en omfattande konstsamling från guldåldern.

I Ainola fann Sibelius arbetsro och ett stadigvarande hem för sin familj, som förutom Aino slutligen inkluderade fem döttrar: Eva, Ruth, Katarina, Margareta och Heidi. Där skapade han största delen av sina kompositioner. Sibelius sade



att även tystnaden talar på Ainola. Han kallade sitt älskade hem för träets stora symfoni.

Jean Sibelius dog som 91-åring 1957 och begravdes i trädgården i Ainola. Aino Sibelius bodde i huset fram till 1969, då hon fick sin sista vila bredvid sin man. Döttrarna sålde fastigheten till finska staten 1972, och Ainola öppnades som museum 1974. Ainola har närmare 30 000 besökare varje år.

Lite längre bort

11. Gammelby gård (Vanhakylä)

År 1898 besökte Sibelius sina vänner Aho och Halonen och beslöt att han själv ville bosätta sig i Träskända. Det sägs att han hörde sig för om en hyresbostad hos Gammelby gård men att den morska husmodern sade nej på grund av att Sibelius fanns med på Gallén-Kallelas målning *Symposium* där spriten flödade. Gården fungerar nuförtiden som café.

12. Träskända station och Sibeliusstatyn

Den snabba en och en halv timme långa tågförbindelsen till Helsingfors var viktig för konstnärerna vid Tusby träsk, och även Sibelius brukade ofta stå på Träskända station, som är byggd 1858 och hör till de äldsta stationerna i landet. På andra sidan tågbanan står skulptören Erkki Eronens Sibeliusstaty från 1964 med blicken riktad mot Ainola.

Sibelius Finland

Jean Sibelius reste flitigt både i Finland och utomlands ända fram till 1920-talet, inte bara för att studera och ge konserter, utan också för att träffa vänner, följa musiklivet och få stimulans och inspiration. Aino Sibelius och döttrarna följde med honom ibland. Vi har här valt ut några av de många resmål i Finland som har en anknytning till Sibelius och som vi tror att mest intresserar dagens turister.



Imatra

Den magnifika forsen Imatrankoski var ett populärt turistmål redan på 1800-talet. Sibelius besökte platsen 1910 med sin engelska vän Rosa Newmarch. År 1928 lät sig Sibelius övertalas att komponera en symfoni för invigningen av det stora kraftverket i forsen. Han tillbringade tre dagar på hotellet Valtion-hotelli invid forsen, men projektet rann ut i sanden.

Korpo

Sibelius älskade att fiska och vistades gärna nära vattnet på somrarna. Sin mest produktiva period vid havet hade han i Korpo, där han som ung kompositionsstuderande vistades med sin familj somrarna 1886 och 1887. Där skapade han kammarmusik för syskontrion och husbondfolket på Korpo gård, som han gärna musicerade med.

Lahtis

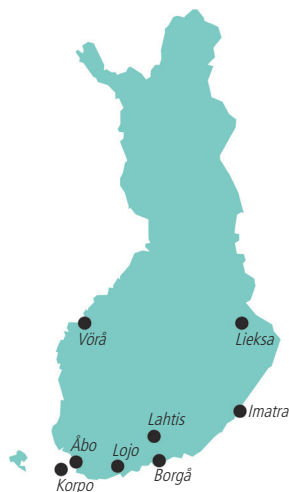
Familjen Sibelius tillbringade somrarna 1895 och 1896 i Vaania i Hollola, där de brukade fiska på Vesijärvi. På stranden av denna sjö reser sig Sibeliushuset, ett konsert- och kongresscentrum som byggdes år 2000. Det tjänar som hemmasal för symfoniorkestern Sinfonia Lahti, som är berömd för sina Sibelius tolkningar.

Lieksa

Karelen med dess runobyar och storslagna landskap attraherade på 1890-talet unga konstnärer som ville komma i kontakt med finskhetens rötter. Även paret Sibelius bröllopsresa 1892 ledde till stranden av sjön Pielinen i Lieksa, och därifrån gav sig tonsättaren av på en runoinsamlingsresa i Karelen. Sibelius återvände till Lieksa hösten 1909 tillsammans med sin svåger, konstnären Eero Järnefelt. Berget Koli blev en stor upplevelse och inspirationskälla för Sibelius.

Lojo

Sibelius svärmor Elisabeth Järnefelt och svåger, författaren Arvid Järnefelt, flyttade år 1896 till Virkby vid stranden av Lojo sjö, där de hängav sig till jordbruk och välgörenhet i tolstojsk anda. Familjen Sibelius tillbringade många somrar hos dem 1897–1903. Sibelius komponerade i strandstugan men deltog också bl.a. i uppförandet av stenstaketet kring Arvids gård. Rantala är ett privat hem, men nära gården finns en minnesstod över Arvid Järnefelt.



Borgå

Den ingermanländska runosångaren Larin Paraske hänförde de bildade klasserna i Finland i början av 1890-talet, då hon bodde som gäst hos pastorn Adolf Neovius i Borgå. I slutet av 1891 besökte Sibelius Neovius hem på Mellangatan 11 för att få höra Paraskes sång, som blev en viktig inspirationskälla till *Kullervo* och 1890-talets körsånger med Kalevala-tema. Byggnaden hyser i dag köpmannamuseet Holmska gården från 1700-talet.

Åbo

Sibelius farbror, fröhandlaren Pehr Sibelius, bodde i Åbo under kompositörens unga år. Han uppmuntrade Jean att ägna sig åt musiken. Senare kom Sibelius att dirigera några konserter i Åbo. I Åbo Akademis musikhistoriska samlingar började ett omfattande Sibelius-arkiv ta form från och med 1920-talet. År 1949 grundades med tillstånd av mästaren ett Sibeliusmuseum, som innehåller en instrumentutställning samt en liten avdelning om Sibelius.

Vörå

Aino Järnefelts far Aleksander Järnefelt var landshövdning för Vasa län när ungdomarna träffades. Han tillbringade sina somrar på Tottesunds herrgård nära Vasa, och det var där Jean Sibelius och Aino Järnefelts bröllop firades 10.6.1892. Nuförtiden används herrgården som kommunalt kontor, och den är öppen för besökare om somrarna.



Närmare information om Jean Sibelius
www.sibelius.fi

Materialet i broschyren

Tavastehus stads historiska museum

Lovisa stads museum

Helsingfors stadsmuseum

Tusby museum

Ainola

Träskända konstmuseum

Redigering

Jere Jäppinen, Helsingfors stadsmuseum

Pärbild

Lasse Rantanen

Layout

Mari Villanen, Pisama Art

Översättning

Käännös-Aazet Oy

S15belius
2015

www.sibelius150.fi

www.visithelsinki.fi | www.visithameenlinna.fi | www.visitloviisa.fi
www.ainola.fi | www.tuusulanrantatie.fi